

היוצא מן הטמא - טמא - דבש דבורים

א. דבש דבורים מותר באכילה, שהרי אנו אוכלים דבש. הדבש נוצר ע"י הדבורים מצוף פרחים שהן מביאות לכוורת ומעבדות אותו עם אנזימים (חומרי עיבוד המופרשים מבלוטות הדבורים היוצרים ריאקציות כימיות והופכים את הצוף לסוכרים בצורת דבש).

האנזימים הינם מיוצרים ע"י בלוטות של הדבורים, והינם לכאורה תוצרת של שרץ העוף, וצריכים להיות אסורים באכילה, מה עוד שהם לכאורה דבר המעמיד שאינו בטל.

שאלה שניה יש לבחון האם הדבש חייב במעשרות ובשביעית מאחר והינו תוצר של צוף פרחים שהינו גידולי קרקע.

תלמוד בבלי מסכת בכורות דף ה עמוד ב

מתני'. פרה שילדה מין חמור וכו', ומה הם באכילה? בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה; מותר באכילה, וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה, שהיוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטהור טהור.

שהיוצא מן הטמא וכו'. בעו מינה מרב ששת: מי רגלים של חמור, מהו ותיבעי (ליה) דסוסים וגמלים, דסוסים וגמלים לא מיבעיא להו דלא עכירי ולא דמו לחלב, מיא עול מיא נפוק, כי קמיבעיא להו דחמור, דעכירי ודמו לחלב, מאי, מגופיה קא מימצאי ואסירי, או דלמא: מיא עול מיא נפוק, והאי דעכירי הבלא דבישרא הוא

השאלה לכאורה ביולוגית, מתוך הנחה שרק מה שמכיל חלקים המופרשים מבהמה טמאה הם אסורים, ולא מה שרק עובר בבהמה, שלא נאסר, ולכן השאלה האם מי רגלים של חמור שנראים לא צלולים, האם הם מכילים חומרים ביולוגיים מהחמור ואסורים או לא.

אמר להו רב ששת: תניתיה שהיוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטהור טהור, מטמא לא קאמר, אלא מן הטמא והני נמי מינא דטמא הוא.

המשנה אומרת שמה שיוצא מן הטמא הוא טמא, דהיינו מה שהוא מהמין של הטמא, הוא טמא, ולא מה שרק עובר בגופו. ומי רגליים של חמור הם מכילים חלקים מגופו להבדיל ממי רגליים של בהמות אחרות שלא מכילים חלקים מגופם, ומותרים.

ואיכא דאמרי: דסוסים וגמלים לא קא מיבעיא להו דלא שתי אינשי, כי קמיבעיא להו דחמור, דשתי אינשי ומעלו לירקונא, מאי

לפי הלשנה השניה, השאלה אינה ביולוגית, אלא ברור שמי רגליים של חמור אינם מכילים אלא את המים שהחמור שתה, והשאלה האם גם אז הם אסורים.

אמר להו רב ששת תניתיה: היוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטהור טהור והני נמי מטמא קאתי.

המשנה מתכוונת לאסור כל מה שהיה בתוך הטמא אפילו שלא מוצא מגופו מיתיבי: מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופן, ואין ממצות אותו מגופן

רואים שמאכל שרק עבר בשרץ טמא, ולא עובד ע"י לא נאסר באכילה.

הוא דאמר כר' יעקב, דאמר: דובשא רחמנא שרייה, דתניא, ר' יעקב אומר: אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף, זה אתה אוכל, ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא, שרץ עוף טמא בהדיא כתיב אלא, שרץ עוף טמא אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ, ואיזה זה דבש דבורים,

הכלל הוא שהיוצא מהטמא טמא והיוצא מהטהור טהור. ובגמ' נאמרו שתי אפשרויות להגדרת היוצא מן הטמא טמא. או שרק המופרש מן הטמא טמא, דהיינו דבר הנוצר בגוף הבהמה הטמאה, ויוצא החוצה אפילו רק מעורב במאכל אחר, הוא טמא. אבל לא מה שרק עובר בגוף הטמא, טמא. וממילא מי רגלים, ודבש דבורים מותרים,

או שהכוונה לכל מה שיוצא מהטמא, ואפילו רק עבר דרכו, טמא, וממילא מי רגלים של בהמה טמאה, ודבש דבורים צריך להיות אסור.

לגבי דבש נאמרו בגמ' שני הסברים בהתאמה, להתיר.

1. לפי ההסבר הראשון, הדבש אינו מכיל חומרים המיוצרים ע"י הדבורים, ולכן מותר
2. לפי ההסבר השני, למרות שהדבש רק עובר בגוף הדבורים, והיה צריך להיות אסור, יש לימוד מיוחד שבשרץ העוף לא נאמר הכלל שהיוצא מהטמא טמא.

הבעיה היא שהרמב"ם וכל הראשונים מתירים דבש מהסיבה הראשונה, שהדבש אינו מכיל חומרים מהדבורה. אולם, הדבש כן מכיל חומרים המיוצרים ע"י בלוטות הדבורה. וא"כ אותם אנזימים של הדבורים צריכים לכאורה לאסור את הדבש.

ב. הרמב"ם מבחין בין הגדל מן הטמאה טמא, ובין היוצא מן האסור אסור, ששניהם אסורים, ואילו לגבי דבש כותב שמותר מכיוון שהדבורים כונסים אותו מן העשבים ומקיאם אותו בכורת.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק א הלכה ה

בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה אע"פ שהוא מפריס פרסה ומעלה גרה והרי הוא כמין שור לכל דבר או כמין שהרי זה אסור באכילה, שהגדל מן הטמאה טמא ומן הטהורה טהור,

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ג הלכה א

כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתן הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה, כגון חלב בהמה וחיה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים שנאמר ואת בת היענה זו ביצתה והוא הדין לכל האסור כיענה ולכל הדברים הדומין לביצה.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ג הלכה ג

דבש דבורים ודבש צרעים מותר מפני שאינו מתמצית גופן אלא כונסין אותו מן העשבים בתוך פיהן ומקיאין אותו בכורת כדי שימצאו אותו לאכול ממנו בימות הגשמים

משמע שהרמב"ם למד שיש שני דברים שונים בהבנת המושג של היוצא מהטמא טמא, 1. בהמה טהורה שילדה מין הנראה טמא, הדין הוא שאנו מניחים שהוולד הינו בהמה טהורה, אלא שיש לה פגם בצורתה, כי לא יתכן שבהמה יולדת מין אחר מאשר היא. והלימוד מ"גמל גמל", רק אומר שיש להתייחס לכשרות הבהמה לפי האם. כי ללא הלימוד, לא הייתי יודע שמין האם קובע לגבי הכשרות של הנוולד. אלא כל בהמה שנמצאת לפנינו עלינו לבדוק אותה בסימני כשרות, ללא קשר לאימה. וחדשה התורה שהיוצא מבהמה טהורה הוא בהמה טהורה גם ללא קשר לסימניה. דהיינו, **אין כאן שאלה של הפרשות היוצאות מדבר טמא**, אלא דין של סימני טהרה, שקובע שבהמה שנולדה מאם בעלת סימני טהרה, הינה בהמה טהורה אפילו שאין לה סימני טהרה.

2. שאלה נוספת היא היוצא מהטמא, כאשר אנו מדברים על מוצר שמקורו מדבר אסור. אלא שאין בתורה פירוט לגבי איסורו. כגון ביצה של עוף טמא או טהור, אין בתורה דינים לגבי ביצה, וכן חלב של בהמה טמאה או טהורה, אין בתורה דינים לגבי איסור חלב. כאן יש את הדין "היוצא מהטמא טמא, היוצא מהטהור טהור", ולומדים את זה מ"בת היענה" המונח "בת" משמעותה "היוצא". ומכאן, ביצת עוף טהור מותרת, וביצת עוף טמא אסורה, וכן חלב בהמה טהורה מותר, וחלב בהמה טמאה אסור.

מה הדין של חומר שלא נוצר והופרש מבהמה או עוף. אלא, שרק עבר עיבוד במעי בהמה או עוף טמא, אפילו שעובד בחומרים שמופרשים מהעוף או הבהמה הטמאים, לדעת הרמב"ם אין שום איסור בדבר, אין זה ביצה שהינה מוצר שנוצר ע"י עוף טמא ויצא ממנו, או חלב שנוצר בעטיני בהמה טמאה ויצא ממנה, אלא זה מוצר שנכנס בצורה גולמית ויוצא בצורה מעובדת. ואין שום מקור לאיסור,

והראיה מהגמ' בבכורות, השאלה שנשאל רב ששת על מי רגליים של חמור, ברור לחלוטין שגם לפי הלשנא קמא, שסברה להתיר מי רגלים של סוס, מהטעם: "מיא עייל מיא נפק", שהרי ברור שהמים שיצאו שונים מהמים שנכנסו, וברור שהמים עוברים תהליכים שונים בגוף וסופחים מוצרים שגוף הבהמה מיצר, ובכ"ז היה ברור לגמרא, שמי רגלים של סוס מותרים, והשאלה היתה רק על מי רגלים של חמור שמא אין מדובר רק במי רגלים מעובדים, אלא בתוסף כמו חלב שמעורב בהם, שהרי מראיהם עכורים.

ורק ללשנא בתרא השאלה היתה על כל מי רגלים, מאחר ומדובר במים שעברו עיבוד בבהמה האם נחשבים כיוצא מן הטמא, כמו ביצה או חלב בהמה טמאה. ואכן ללשנא בתרא אין היתר לדבש מחמת שאינו מוצר של הדבורים, שהרי הוא עובר עיבוד על ידם, ורק ההיתר הוא מלימוד מיוחד ששרץ העוף אינו אוסר היוצא ממנו. ולימוד זה לא מובא ברמב"ם להלכה,

אלא הרמב"ם פסק כלישנא קמא, שלמרות שהדבש מעובד בחומרים של הדבורים, אין זה בכלל היוצא מן הטמא, שנלמד מבת היענה לאסור, רק לגבי ביצים וחלב. ולא לגבי מוצר מותר, שנכנס ויצא ורק עבר עיבוד ע"י הדבורים, שאין איסור לאוכלו.